

שיעורי ליל שבת

שיעור מורינו הגאון רבי מרדכי בונם זילברברג שליט"א

נמסר בליל שב"ק פרשת וירא תשע"ז

בית הכנסת המרכזי שיכון ה'

בחור מתחזק שאמו דורשת שיקח פלאפון ביציאה מביתו בשב"ק ואינו יכול להשאר כל השבת בביתו המלא חילול שבת ופריצות

נשאלתי ע"י אברך הלומד יום עם בחור מתחזק במסגרת ארגון 'לב לאחים', אותו בחור מתחזק שהתחיל לשמור שבת ולקיים המצוות, נהג כל שבת ללכת לביהכנ"ס הסמוך לביתו בשכונת 'הגבעה הצרפתית' בירושלים, אך בגלל המצב הביטחוני בתקופה האחרונה דורשת ממנו אמו לקחת עמו את הפלאפון לכל מקום, ועתה הוא נמצא בין הפטיש לסדן דאם ייצא מביתו יעבור על איסור טלטול מוקצה, אך מאידך להשאר בבית עם כל החילול שבת והפריצות שיש בו זה קשה מנשוא.

ושאלה זו אינה רק הלכתית גרידא אלא היא ג"כ שאלה השקפתית דגם אם מבחינת הלכה הדבר מותר, עדיין יש לדעת האם ראוי בכלל להתיר לו מכל סיבה שהיא לצאת עם פלאפון בשבת קודש.

ויש להדגיש שמדובר במקום שקיים בו עירוב מהודר כך שאין איסור הוצאה בטלטול הפלאפון, והבעיה היא מצד איסור מוקצה בלבד.

והנה שני נידונים יש בטלטול הפלאפון, האחד משום 'בסיס לדבר האסור' שהבגד שבו מונח המכשיר נהפך לבסיס מחמתו, והשני משום איסור טלטול הפלאפון עצמו.

ובענין בסיס יש חילוק בין כיס החולצה לכיס המכנסיים, דכיס החולצה כיון שהוא חלק בלתי נפרד מהחולצה עצמה אם יניח בו מוקצה תהפך החולצה כולה לבסיס שהרי המוקצה מונח על הבגד ואסור לטלטלה, אך כיס המכנסיים כיון שהוא חלק נפרד מהמכנסיים ורק תפור אליו, גם אם יניח מוקצה בתוכו לא יהפכו המכנסיים לבסיס ומותר לטלטלם כיון שהמוקצה לא מונח על עיקר הבגד, וחילוק זה מבואר במ"ב (סי' ש"י ס"ק כ"ט ול', וע"ע באורחות שבת (ח"ב עמ' קנח) שמאריך בזה).

"ותכחש שרה לאמר לא צחקתי כי יראה ויאמר לא כי צחקת"

ותמהו כל המפרשים כיצד שרה הצדקת כחשה ואמרה שלא צחקה?

ומבאר ה"שפת אמת" דודאי שרה מיד לאחר שצחקה עשתה תשובה ועל ידי התשובה נמחק חטאה כאילו לא צחקה מעולם וזה הפירוש "לא צחקתי כי יראה" דהיינו שע"י התשובה מיראה "כי יראה" נתקיים "לא צחקת" שהצחוק נמחק מן העולם, אך אברהם טען לעומתה "לא כי צחקת" והיינו ששרה לא היתה צריכה להסתפק בתשובה מיראה שרק מוחק את העבירה, אלא היה מוטל עליה לעשות "תשובה מאהבה" שעונותיו נעשין לו כזכויות, וכך להשאיר את הצחוק ולהופכו לזכות, ובאמת אח"כ תקנה שרה ועשתה תשובה מאהבה וכפי שאמרה בעצמה "צחוק עשה לי אלוקים" והיינו שהצחוק נשאר אך נהפך לזכות.

וכאן המקום להביא מה ששאלתי אשתקד בתקופת הימים הנוראים את רבינו מרן הגרא"ל שטינמן שליט"א האם שייך בדורינו 'תשובה מאהבה'?

וחיך רבינו ושאל האם "תשובה מיראה" יש היום?!

ומטעם זה דעת המג"א המובא במ"ב שם שמותר לטלטל מעות המונחים בכיס המכנסיים דאין המכנסיים נחשבים בסיס, ונלמד דינו מדין מוכני המובא שם, ועל כן יש להתיר לו להניח הפלאפון בכיס המכנסיים ולצאת מביתו דזה מותר אף במניח המוקצה מער"ש לצאת עמו בשבת וכמוש"כ המ"ב שם וז"ל 'ודע עוד, דלאו דוקא שכח, דאפלו אם הניח מעות בכון מבעוד יום ודעתו היה שישאר שם כל השבת, אף דהכיס נעשה בסיס להמעות, מכל מקום מתר לטלטל הבגד אף בעוד שהמעות מנח בכיס, דהבגד לא נעשה בסיס הואיל ואינם על עיקר הבגד' ומבואר שאפילו במעות שהם מוקצה מחמת גופו מותר לטלטל הבגד ואין צריך לנערם.

והטעם שלא נחשב טלטול מן הצד לצורך דבר האסור משום שלא מטלטל המכנסיים לצורך המעות אלא לצורכו, ואגב זה נמשכים המעות והרי זה נחשב טלטול מן הצד לצורך דבר המותר.

אלא שדעת הרמב"ם שאין לטלטל מעות בכיס וצריך לנערם וכמוש"כ המ"ב שם 'ומכל מקום אם אפשר בנער יראה לנער מתחלה, דיש סוברין דאף שהמעות אינם על עקר הבגד, גם כן צריך לנער קודם שיטלטל הבגד', והיינו שאם אפשר יש לחשוש לדעת הרמב"ם דיש לנער המעות קודם טלטול הבגד (עי' שעה"צ שם) וא"כ אין עצה זו לכתחילה אך במקרה זה נחשב צורך גדול ויש להתיר לו לקחת הפלאפון בכיס.

אך נראה שיש עוד היתר בזה, דיש לעיין אם פלאפון נחשב כלי שמלאכתו לאיסור או מוקצה מחמת חסרון כיס, ולכאורה יש לחלק בין מכשיר 'חכם' ויקר למכשיר זול, דמכשיר זול אינו נחשב למוקצה מחמת חסרון כיס כיון שלא נזהרים כ"כ לשומרו ואינו אלא כלי שמלאכתו לאיסור שמותר לטלטלו לצורך גופו ומקומו [ואף שמצינו מחלוקת בכלי שמלאכתו לאיסור שאין בו שימושי היתר, סתמא נקיטת הפוסקים לקולא, מה גם שאולי מחמת השעון מעורר נחשב שאף בפלאפון ישנם שימושי היתר] ואף בפלאפון 'חכם' ויקר משתנה הדבר מאדם לאדם, דישנם שמקפידים עליו מאוד ואצלם יחשב למוקצה מחמת חסרון כיס שאסור לטלטלו אף לצורך גופו ומקומו, אך ישנם אנשים שאף בזה לא מקפידים כ"כ ונותנים לילדיהם הקטנים לשחק בו ולהם יחשב הדבר רק לכלי שמלאכתו לאיסור.

והנה אם ננקוט שפלאפון נחשב רק ככלי שמלאכתו לאיסור, יתכן שאם מטלטל את הפלאפון כדי שיוכל לצאת מביתו נחשב הדבר כטלטול לצורך גופו, ואף שאין מטלטל את הפלאפון לצורך שימוש של היתר בגוף הפלאפון אלא שע"י הפלאפון מתאפשר לו לצאת מן הבית גם זה נחשב צורך גופו, וכמו שפסק הגרש"ז אויערבך זצ"ל דטלטול לצורך מקומו הוא לאו דוקא שצריך את המקום אלא גם שצריך שהכלי שמלאכתו לאיסור לא יהיה במקום, כגון פלאפון שהוא גם שעון מעורר שמפריע לשנתו ג"כ נחשב צורך מקומו, [ועי' שש"כ פ"כ אות כ"ה שמביא בשם חכ"א שאם מונח פטיש על השולחן ומתבייש כך מאורחים, ולא יכניסם לחדר בגלל המוקצה נחשב לצורך מקומו].

וכשהצעתי הדברים קמיה מ"ר רבינו מרן הגרא"ל שטינמן שליט"א, אמר שאם נתיר לו דבר כזה נבוא בסוף להתיר לו ר"ל לאכול חזיר, ולשאלת נכדו הגר"א שטינמן שליט"א הלא בבית יהיה לו נסיונות קשים של חילול שבת ושאר עבירות, אמר מרן שליט"א בפסקנות 'לכך נוצרת' לעמוד בנסיון, וזהו לו רגע המבחן לראות אם עומד בנסיון ובוחר בחיים, והדברים מבהילים !

נשלח להעביר סכום כסף גדול ורוצה לטלטלו בשב"ק מחשש שיגנב

מעשה שהיה ביהודי תושב א"י שנסע לאומן לר"ה ונתבקש להעביר סכום כסף גדול לאחד היהודים המגיעים לשם מארה"ב, אך בערב שבת נוכח לדעת שאותו יהודי עדיין לא הגיע למקום, וחצי שעה לפני שבת טלפן לאחד מן הרבנים בארה"ק ושאל האם יש לו עצה לקחת הכסף עמו בשבת דאם ישאיר הכסף באכסניה סיכויים רבים שהכסף יגנב שכידוע אומן מלאה בגנבים גוים מקומים כל העת.

והשיב לו אותו רב שיוכל לטלטל את הכסף בשבת אם יניח את הכסף דוקא בכיס המכנסיים, ולא יוריד אותם כל השבת, ובנוסף יתפור את כיס המכנסיים בהם מונח הכסף.

ומסתבר שאותו רב פסק את פסקו ע"פ המג"א הנ"ל שהתיר לטלטל מעות בכיס המכנסיים, ומה שהוסיף שישאר עם המכנסיים במשך כל השבת ולא יורידם כלל, לכאורה זהו כדי להרויח השיטה המובאת ברמ"א (בסי' רסו' סעי' יב ובמ"ב שם) שאם כבר המוקצה בידו יכול ללכת עמו לכל מקום שירצה עד שיניחו, וכך אף אם נחשוש לדעת הרמב"ם הנ"ל שאין להניח מעות בכיס אלא יש לנערם מ"מ נרויח שיטה זו (אף שלא נקטינן כך להלכה רק בכלי שמלאכתו לאיסור או בסכין של מילה ע"י ביאור"ל שם) ויהא מותר לטלטל המכנסיים והכסף, כיון שלא הניחם כלל במשך כל השבת.

ומה שהורה לתפור את הכיס זהו משום 'שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה' ויש חשש שבטעות יכניס ידו לכיסו ויטלטל הכיס והמעות, וכבר כתב המ"ב שם בסוגריים על דברי המג"א "ומכל מקום אסור להכניס ידו בהכיס דעל כל פנים הכיס נעשה בסיס להמעות ואפילו לאחר שהוסרו המעות משם".

(נכתב ע"י אחד השומעים)